

dagelijkse besturen van de gemeenten die van de provincies, de Gedeputeerde Staten, werden hersteld¹, maar niet de Provinciale Staten die, anders dan de Staten-Generaal en de gemeenteraden, slechts enkele keren per jaar plachten bijeen te komen. Bij de gemeenten lag dat anders: niet alleen bepaalde de Grondwet in artikel 152 dat de gemeenteraden 'aan het hoofd der gemeente' stonden, maar bovendien werd terecht gemeend dat waar de burgerij in het dagelijkse leven zo veel met het doen en laten van de gemeentebesturen te maken had, die besturen kwalijk het klankbord van een, hoe onvolkomen ook, voor de burgerij optredend lichaam konden missen. Uitgaande van het beginsel dat de 'oude' vertegenwoordigende lichamen niet automatisch weer in functie mochten treden, moest voor die gemeenteraden een noodoplossing worden gevonden. Als minister van binnenlandse zaken in Gerbrandy's derde kabinet had Beel er een bedacht: medio april '45 had het wetsbesluit F 45 bepaald dat elke burgemeester minstens drie vertrouwensmannen moest aanwijzen; dezen zouden, rekening houdend met 'de voornaamste geestelijke en maatschappelijke stromingen' in de gemeente, een kiescollege samenstellen dat driemaal zoveel leden moest tellen als de vroegere gemeenteraad; de samenstelling van dat college moest door de burgemeester worden goedgekeurd en vervolgens door de commissaris van de koningin die het zijnerzijds eerst met een commissie van vijf vertrouwensmannen moest bespreken²; waren al die goedkeuringen verworven, dan zou het kiescollege de leden van de Tijdelijke Gemeenteraad kiezen en die Raad zou binnen een maand moeten overgaan tot de verkiezing van wethouders.

¹ De samenstelling van de provinciale en gemeentebesturen geschiedde op grondslag van het op 5 september '44, 'Dolle Dinsdag', door de koningin ondertekende wetsbesluit E 86. Dat bepaalde dat de door de koningin benoemde, op 10 mei '40 in functie zijnde commissaris der koningin bij koninklijk besluit opnieuw als commissaris kon gaan fungeren; een waarnemer kon door het Militair Gezag of de minister van binnenlandse zaken voorgesteld worden; alle 'oude' gedeputeerden zouden weer in functie treden, voorzover de betrokkenen niet 'fout' waren of voor zuivering in aanmerking kwamen. Burgemeester werd in beginsel wie op 10 mei '40 burgemeester was geweest; was dat niet mogelijk of niet wenselijk, dan trad de oudste wethouder als burgemeester op, maar de commissaris der koningin, het Militair Gezag en de minister van binnenlandse zaken zouden ook heel andere personen als waarnemend burgemeester kunnen aanwijzen; als wethouders zouden in beginsel de 'oude' wethouders optreden, met recht van ingrijpen louter van de commissaris der koningin.

Welke moeilijkheden uit deze regeling voortvloeiden, zullen wij in hoofdstuk 4 ('Zuivering') beschrijven. ² De bepaling ten aanzien van de goedkeuring door de burgemeester verviel in november '45 in die gevallen waarin de drie vertrouwensmannen met algemene stemmen tot hun voorstel waren gekomen.